

קיר המזבח?! [אך אילו היה מבטל את העפר שם, לא היה חוצץ לפי שהעפר בעצמו היה נחשב כמזבח], וכיון שאין אפשרות לקיים מצות כסוי הדם בעפר מלמטה, פטור הוא לגמרי מכסוי הדם, אפילו מלמעלה.

ומקשינו: נהי דלמטה לא אפשר לקיים מצות כסוי הדם במוקדשין, אבל למעלה, הרי אפשר לכסותו בעפר [מבלי שיבטל שם את העפר, ולא איכפת לן שאינו מבטלו, שהרי העפר שמלמעלה אינו חוצץ בין הדם למזבח] ואם כן ליעביר כסוי?

אבנין של המזבח, ואין להוסיף על מדות המזבח⁽⁹⁾, דכתב

שאמר דוד המלך לשלמה בנו "הכל — בכתב מיד ה' עלי השכיל"! שנאמר לו בנבואה כל צורת מלאכת בית המקדש ומידותיו, ואין לשנות מהם.

ואילו אם לא ליבטליה לעפר שם, אלא יתן העפר על המזבח על מנת ליטלו לאחר מכן⁽¹⁰⁾ [ועל ידי כן לא יחשב העפר כחלק מהמזבח, וממילא לא נוסף על מדתו], אם כן העפר הזה קא הוי חציצה בין הדם של הקרבן למזבח, והרי צריך שהדם יתמצה על

9. פירש"י שמוסיף בגובהו, והיינו בדם חטאת העוף הניתן על היסוד או עולת העוף שניתן על הסובב, אך על גבי המזבח אין נתינת דם, ובסמוך לגבי חציצה פירש"י שחוצץ בין הדם לקיר המזבח, וגם תוס' בזבחים [סב, א ד"ה אף] נקטו שני האופנים, וראה רש"ש כאן.

ולכאורה מוכח מסוגיין כי העפר חוצץ אף בפני דם שאינו צריך ליגע במזבח [אלא רק להכנס באוירו, כמבואר בזבחים טו, א] וכמו שמים בתחתית מזרק חוצצים מהמזרק וכן התחתית עצמה מפסקת מהמזבח [ראה זבחים עז, א פז, א], וכן מוכח שדם אינו חוצץ אף אחר שיבש, כיון שבטל למזבח, ואינו נחשב מוסיף על המזבח כי אין בו ממש.

עוד יש להעיר כי בביטולו למזבח לכאורה בטל ממנו שם עפר, ואיך יועיל לכיסוי, ומוכח שאין צורך שיהיה על הכיסוי שם עפר, אלא כל שהוא ראוי לכיסוי במציאות אף שבטל שמו, כשר לכיסוי, והעיקר שראוי מין עפר שמגדל צמחים וכדלהלן [פח, א].

10. במקור ברוך [ח"א כג] כתב מסברא שעפר התחתון בכיסוי צריך שישאר במקומו בקביעות,

הרי כאילו נתן הוא את העפר, והוסיף בשטמ"ק [אות ג'] כי כיון שנתן את הדם על העפר, כאילו נתן הוא את העפר. ולדעתם צריך מעשה כיסוי גם למטה, אלא שאין צורך לעיל שצריך "הזמנה" היינו בקרקע קשה שטעונה חרישה כדי שיהיה שם עפר תיחוח.

וביראים [תלח] כתב שאפילו עפר תחוח צריך שינעורנו ויזמיננו, והיינו שצריך לעשות מעשה בגוף הכיסוי, ויכול לעשותו גם ב"כולה בקתא" כדלעיל, כי העיקר הוא בהכנה בידים לכיסוי ואין צריך שיעשנו בשעת השחיטה.

ובבית הלוי [ח"ב יד] כתב שלדעת רש"י בהכרח שגם העפר למטה הוא חלק מהמצוה ולכן הוא טעון הזמנה בפה, אך לדעת תוס' שדי בעפר תחוח המונח שם, הרי יתכן שאין זה אלא תנאי, וכמו שמצות טבילה מתקיימת רק כשאין חציצה על הטובל, אך עצם הסרת החציצה אינה מצוה, כך מצות הכיסוי שהיא בעפר למעלה מתקיימת רק בדם שנשפך על עפר שתחתיו, [אך לפי המבואר בשטמ"ק גם לדעת תוס' הכיסוי הוא חלק מהמצוה, שהרי צריך שיתן בעצמו, אלא שדי שהמעשה יעשה בדם ולא בכיסוי].